

ΧΩΡΙΑΤΙΚΕΣ ΙΣΤΟΡΙΕΣ

ΤΟΥ Κ. ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

ΒΑΡΚΑ "Η ΠΑΠΟΡΙ;..."

Τη χρονιά έκεινη είχε κάμει πολλές βροχές, είχε χαλάσει ό δρόμος κι' έτσι άναγκαστήκα νύ πάω με άλογο σ' ένα δρεινό χωριό του Αμαριού.

Περάσαμε γκρεμούς, κακοτοπες και φάραγγες, μέσην άγρια, από-

μερα και τρομερά βραχώδη, σάν νά είχε σειστή καθ' νάχε κατακομματιστή ή γη, σάν νά την είχε παγώντα και πετρώση έτσι άποτα τού χαλασμού ό φόδος! ..

'Εμπρός πήγανε ό άγωνιάτης, ό Παναγιώτης, παρακινώντας το ζωό του, κατά την έπιχωρια Κοπούκη την θήβα:

— Μούλε! Μούλε!

Κι' όποιν ήτανε κακοτοπά και γκρεμός πρός το κάτω, στον φαραγγιού τό χάσος, διλλάξε την έφερσα τον και τό πρόγκυσια και μπούσε στο ζωό γλυκά:

— Άμορφα, Μούλε, άμορφα ... ***

'Ο δρόμος γύρω και πάνω άπο τά κεφάλια μας, διν και ήτανε χειμώνας, ήταν δυάλερδος και καταπάσσωνς άπο τά άνθισμένα μύρτα και τίς κομψαριές. Κόκκινα κούμιαρα στολίζανε τά κλαριά τῶν κουμαριών, κούμιαρα κατάκινα, δροσερά, χρωτά, φεγγοβολούντα μέσα στο βαθύ-χρωμο τό φύλλωμα τους.

Μία έλλαφου μυροδιά άπο βότανα, της γης, σφακομπλές, θυμάρια κι' άγριων γανές μήσων τὸν πότο. 'Εδώ κι' έκει σπαρμένες μέσα σε καταπάσσιες πλαγιές βουνῶν ή πάνω σε βράχους ή σε λόφους κουμριών, φυγούσαρχαν έκκληστες μικρές, σάν πέτρινα μπασύλια, γυμνές και έγκαταλειμμένες άπο αιώνες...

Δέν μπορούσα νά καταλάβω γιατί ίπτηραν τόσες έκκληστες στά μέρη αυτά πού δεν έδικαιαν λογείτο διόλου ή ίδινοις των. Φυταρύμωνα δηθύ ήσαν οικογενειακοί ναοί Βυζαντινῶν φευδαράχων, πού είχαν τοὺς πύργους των στά γραμάρια και άστρηλή αντά μέρη. Οι αιώνες καλ' ή έπαρδομές γκρεμίσαν κι' άφανταν τά γερά παλάτια και τους σιδερένιους πύργους, άλλα σεβαστήκαν τους μικρούς οικογενειακούς ναούς.

'Εν τούτοις ωρήσα τον Παναγιώτη:

— Τί έκκληστες είν' αντές;

— Εκκλησίες.

— Εύχαριστω γιά τὴν έγκηση, άλλα γιατί είνε τούς θέλεις μαζί και σκορπιστές;

— Γιατί... έτσι είνε.

— Σ' εύχωστα και πάλι γιά τή διαφάντια, άλλα γιατί είνε έρημες και δεν λειτουργούνταν;

— Από τὸν προσπαττό μου έτσι βρέθηκαν.

— Μήπως ήσαν τίποτε χωριά έδω και χάλασαν;

— Όχι. Νά, έτσι άπανω, μακριά, άπο τό χωριό πού φαίνεται, άρχιζουν οι «Λάδδες» (1).

— Και τί είν' αντές οι Λάδδες; Χωρες ή χωριά;

— Ανθρώποι.

— Βάρκα είνε η παπόρι ; ...

— Και τί κάνουνε οι άνθρωποι αύτοί, γιά νά τους λέτε έτσι;

— Κονταμάριες.

— Μόνον αυτοί έχει άπανω κάνοντας κονταμάρες; Οι άλλοι έδω κάποια είνε ξινοίνοι;

— Ναι.

— Κατί τι σημαίνει Λάδδες;

— Δεν ξέρω. Βοήχαμε τή λέξη ά πδ

(1) «Λάδδες», οι γυναικοί γιατί, οι άλλοι Κρητικοί λένε τοὺς κατοίκους τῆς επαρχίας «Αμαριού».

τοὺς παπούδες μας, δπως και τίς χαλασμένες έκκλησιές...

— Καλ σάν τι κονταμάρες κάνοντ;

— Πολλές. Νά, σ' αντό έκει άπανω τό χωριό, τό βλέπεις;

— Καὶ μοῦ έσειξ ένα χωριό, απάνω στην κορυφή ένδος βουνού, πού γνάλικαν τά έξαμα του στό λίγο φως τού ή-

λιου.

— Μάλιστα, τό βλέπω.

— Έπειτα μά κινά - Μανώλαινα. Ένα πρωτίστειλε τά παιδιά της νά πάνε νά πουλήσουν λάδι στό Ρέθυμνο. Πρώτη κινήσουν, ή μητέρα τους τά δημηνεύει πώς νά καταφέρουν νά πουλήσουν τό λάδι μια δραγκιάν άκριβοτερα.

— Κάτω άπο δώδεκα δραγκιές νύ μήν τό δώσετε. Άκουστε; τούς είτε.

— Ναι, μητέρα.

— Επειτα τά συμβούλεψε νύ προσέξουν νά μην τά ξεγελάστη και τούς τό πάρη στό δρόμο κανένας λάρεψης. Γιά πό δαφάλεια μάλιστα τούς έψωνε και τά μαχαίρια τους.

— Πάρτε τα γιά καλό και γιά κακό, τούς είτε.

* * *

Σε λίγη ώρα τά δινό παιδιά, με τά μαχαίρια στή μέση, φόρτωσαν σ' ένα παληλόγο δινό άσκιαν με λάδι και τράβηξαν κατά την πόλη.

— Αφού κόψαν δρώμο άρκετο και γύρισαν κατά τὸν κατήσπορο, νά και ξανούσε άπεραντην κατά κατάγλανα, νά θάλασσα μαρούσα τους. Τό ένα άπο τά παιδιά στάθηκε και κάπι κυττάζε.

— Μοφέ Νικόλα! φώναξε δέσαφνα.

— Τί;

— Θωρείς, μωρέ, έκεινο τό πρᾶμα ποῖναι μέσα στη γαλιά;

— Ναι.

— Α, νά δούμε, μωρέ, ήν εύρης ιντάναι; (τί είνε).

— Και γιά τρελλό με πήρες, μωρέ, νά μήν κατέχω ιντάναι; Παπάρι είνε, ήταν άλλο πρᾶμα θέλεινας;

— Δεν είνε παπόρι, μωρέ, βαρκουνλα είνε, δεν τό βλέπεις;

— Μωρέ παπόρι είνε.

— Μωρέ βαρκουνλα είνε.

— Παπόρι, είτα, είτα!

— Βάρκα!

— Παπόρι!

— Βάρκα!

— Ε, έτσι μωρέ νά χυτή τό αίμα μον, ἄν δεν είνε παπόρι, είτε δ Νικολής. Κι' έγκαλε τό μαχαίρι του και τράβηξε μιά μαχαιριά στό ένα δάσικον λαδιόν!

— Τό άσκι έτρυπτε κατά τό λάδι άρχισε νά χύνεται.

— Κι' έτσι νά χυτή κι' έμενα τό δικό μον τό αίμα, είτε δ θάλλος, δ Πετράκης, ἄν δεν είνε βάρκα, και δίνει κι' αντός μια μαχαιριά στό άσκιον τό λαδά.

— Άρχιστος κι' άπ' αντό νά τρέχη τό λάδι.

— Μά το λάδι πού κύνηκε δεν γαλήνεψε τή φιλονευκά τους.

— Παπόρι, είτα, είτα!

— Βάρκα!

— Σάν θέλεις πάμε νά φωτίσουμε, νά ίδης πώς είνε παπόρι.

— Και πούνε νά φωτίσουμε, πού κανένα δεν βλέπω έδηδ πέφα;

— Πάμε νά φωτίσουμε τη μάνα μας, που τά ξέρει δλα.

— Πάμε...

— Καί, σούνοντας τό άλογο με τ' αδειά πειά άσκια, γυρίσαν στό χωριό τους.

— Η μητέρα τους, πού ένας έκεινη τό πρόσωπο τού σπιτιού, ή αφινάστηκε πού τούς είδε νά γυρίζουν τόσο νωρίς.

— Πάρτε πήγαμε, μάνα.

— Μά τότε τό λάδι τί τό κάματε; Μήν τό πουλήσατε στό δρόμο;

— Τόδα, μητέρα, έχε υ-

— Εμένα δεν με λέγε Γιώτα, με λέγε Παγαϊστή!

πομονή... Θά σαν ποῦμε γιὰ τὸ λάδι, μὰ ποῦτα νὰ μᾶς πῆς ἐσύ.

— Σάν τί :

— Ξέρεις, μητέρα, ίνταναι ἐκεῖνο τὸ πρόμα ποὺ ἤτανε στὸ γιαλό;

Παπόρι δὲ η βαρούσια ;

— Πῶς θές, μοφέ τρελλέ, νά ξέρω ἀφοῦ δὲν τόδια ;

— Μά τα ξέρεις διὰ σύ...

— Μά τα τόδιλεπα, θάξερα. "Η παπόρι θά τηνε ἡ βάρος. Μά τὸ

λάδι τὶ τὸ κάμπατε ;

Τότε ὁ Νικολῆς τῆς διηγήθηρε τί ἔγινε στὸ δρόμο. Καί, ἄμα τε-

λειστεῖς τὴν ιστορία του, σαν τίποτα νὰ μὴ συνέβη, τὴν ζαναζώτησε :

— Μά σαν τὶ λέσ νὰ τηνε μάνα ; Παπόρι η βάρος ;

Σάν τάκουσε αὐτὰ η μητέρα τους ὁργίστηκε. Χωρίς νὰ τοὺς ἀπαν-

τῆται τίποτα ἔγγονας ἀτ' τὸ κεφάλι της ἔνα πανάκριβο μαντήλι ποὺ

εἶχε μογγάσασι λίγες μήνες πρίν, καὶ τὸ πέτοξε μέσα στὸ φούρνο.

ποὺ ἤταν ἀναμένονς κι' ἐθούσε, λέγοντας στὰ παιδά της :

— "Ετοι ποὺ καγετά τὸ τομπετοῦ μου, μοφέ, νά κω κι' ἐγώ ἂν

δὲν είστε κι' οι δύο σας παλαβοῖ..." .

Τὴν στιγμὴν αὐτὴ τὸ ἀλογο πῆρε ἔναν ἀπότομο κατήφορο, πετρώδη

καὶ γλυτεό πολύ.

'Ο ἀγωγάπτης ἀρχίσεις νὰ φωνάζῃ στὸ μουλάρι του :

— Μουλέ ! Μουλέ ! Όμορφα !...

— "Εννοια σου, τοῦ λέω, Παναγιώτη, μά και τοῦ λέσ,

θὰ προσέξῃ νὰ μὴ γλυτοήσῃ, ἀλλὰ τὴν ιστορία ποὺ

μου είπες, ποὺ τὴν ἀκούσεις ;

— Τὴν ἔγγονα τὸ Μαρτούλης, σὲ μὰ παλὴν φυλλάδα !...

Ελδὲ λοιπὸν τὶ κονταμάρες ποὺ κάναν τὰ παδά ;...

— Κι' η μάνα δὲν ἔκανε καμμά κονταμάρα !

— Η μάνα ἤταν ἔξιτνη, ἀλλὰ τὶ νὰ σους κάνη μὲ τοὺς

«λάδες» ;

— Βρίσκεις πῶς ἤταν ἔξιτνότερος η μάνα ἀπὸ τὰ παδιά ;

— Καὶ βέβαια. Αντὴν ἤταν ἔξιτνη... Καπάτσια !

— Καὶ σύ ;

— Τί ἔγω ;

— Καὶ σὺ σὺν ἔξιτνότερος ἀτ' δίους !... «Λά δε δε εξ» ήσαν

τὰ παδιά, η μάνα ἤταν «Κάπα - τ σα» καὶ σὺ η... «Γι ώ τα

μοναχή» !...

— Εμένα δὲν μὲ λένε Γιώτα, μὲ λένε Παναγιώτη ! Μή

μ' ἀλλάζεις τ' δύναμα.

— Θεόδης φυλάξοι !...

ΣΤΑΜ. ΣΤΑΜ.

Η ΓΑΛΛΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΙΣ

ΣΚΗΝΑΙ ΑΓΡΙΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΦΡΙΚΗΣ

"Οταν, κατὰ τὴν Γαλλικὴν Ἐπανάστασιν δὲ ἐπαναστατείνων δύκαν, κατεπόρωσε τὴν Ἐλεβετικὴν φρουρὰ τοῦ βασιλέως Λουδοβίκου ΙΒου καὶ εἰσώρησε στὸν ἀνάκτορα, δοὺς ἀπὸ τοὺς διοικουσιν ἀπὸν τοὺς μισθοφόρους δέν σποτώθηκαν ἀμέσως ἐπὶ τόπου. Εἴπησαν νὰ σωθῶνται στὶς γειτονικὲς συνοικίες.

Μιὰ φτωχὴ γυναῖκα εἶχε τὴν φιλανθρωπία νὰ δώσῃ ἀσυλοῦ στὶς τρεῖς ἀτ' αὐτούς, ποὺ πήγαν καὶ κάντησαν τὴν πόρτα τοῦ σπιτοῦ της. Τοὺς πῆρε μέσον καὶ τοὺς ἔσχοντα. Μά ἔπειτα ἀπὸ λίγο, κάποιος ποὺ είχε παραπολιθήση τὴν σκηνήν, πήγε καὶ κατέδωσε στὸν ἐπαναστάτα διτὶ τρεῖς «σκύλους τοῦ Λουδοβίκου» κρυβόντων στὸ σπίτι τῆς γυναικὸς ἔκεινης καὶ μιὰ δάδα ἀτ' αὐτούς πήγε ἀμέσως καὶ τὴν ἐπόδεστον νὰ παραδῷση τοὺς Ἐλεβετούς.

— Δὲν κρύβεται κανένας Ἐλεβετός στὸ σπίτι μου, ἀπάντησε η ἡρωϊκὴ γυναίκα.

Οἱ ἐπαναστάταις δύως ἀρχίσαν νὰ ἐρευνοῦν, χωρὶς ὥστόσ νὰ καταλήξουν σὲ ἀποτέλεσμα, γ' αὐτὸν καὶ ἀρχίσαν νὰ πέξουν καὶ νὰ τυραννοῦν τὴν φτωχὴ γυναίκα. Μά ἔκεινη ἐξακολούθησε νὰ ἀρνεῖται, λασμεῖ τὴν στιγμὴν ποὺ ἔκεινοι ἔπειταν νὰ ἀνακαλύψουν τοὺς φυγάδας.

Μιστοπεδεύσαν δὲν τὸν τόρον τοὺς τραβήξαν στὴ μέση τοῦ δοματίου καὶ τότε ἔνας ἀπὸ τοὺς ἐπαναστάτας γύρισε πρὸς τὴν γυναίκα καὶ τῆς είπε :

— Θά πληρώστης τῷ φόρῳ μὲ φρίκη της; Καὶ ξέρεις πῶς; Πάρε αὐτὸν τὸ τσεκούρι καὶ σκότωσε μόνη σου, μὲ τὰ λίδια σου τὰ χέρια, αὐτοὺς ποὺ θέλησες νὰ ἀποτάστης δέποτε τὴ δίκαιη ἐκδίκηση τοῦ λαοῦ!

— Ποτέ! φώναξε μὲ φρίκη της.

Μά οἱ ἐπαναστάταις τῆς ἔβαλαν μὲ τὸ βίᾳ τὸ τσεκούρι στὸ χέρι, τῆς ἐπισαν ἔπειτα τὸ χέρι αὐτὸν καὶ οἱ δίδιοι κατεύθυναν τὰ πλήγματά της ἔπαντα στὸν ἀπιγονούς ἔκεινονς ἀνθρώπους.

— Ήταν μιὰ ἀληθινὴ τρομακτικὴ σκηνή...

Σὲ λίγο, στὴ μέση τοῦ δωματίου κοιτάντε τὰ τρία πτώματα τῶν Ἐλεβετῶν μισθοφόρων, πλημμυρισμένα στὸ αἷμα τους.

Τότε ἡ φτωχὴ γυναῖκα στάθηκε γιὰ μὲ στιγμὴ, μὲ παραλαγμένη χαρακτηριστικά. "Έξαρνα δύως ἔνα στριγγό, ἔνα ἀπάσιο γέλιο τὴν ἐτράντωξε.

Είχε τρελλαθῆ ἀπὸ τὴ φρίκη της, καὶ οὔτε τὴν ξαναῦθε κανένας πειά ἀπὸ τοὺς !...

ΔΗΜΟΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ

ΜΟΙΡΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΚΟΖΑΝΗΣ

I

Η κώδη μου σεργιάνζε, τὴ θάλασσα τηροῦσε,

μὲ τὰ μαλλάσια ξέλεγα, μὲ ζέρια σταυρούμενα,

καὶ ἐπαρακάλεις τὸ Θεό καὶ τὸν καραβοκύρη :

— Καραβοκύρη μοι ἀδερφὲ καὶ φίλε τοῦ πατέρου,

οἵτε καράβη νὰ φιτώ, καράβη νὰ περάσω,

νὰ πάνω σ' ἔσποιο χωριό, καὶ πονί τοῦ θάρος...

— Κι' δέ τοῦ θάρος τὴν ἀπάντηση μέσα στὴν πέρα στράτη.

— Έγώ γιὰ σέναν ἔχονται νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου,

— Αφος μὲ, Χάρο μου, ἀπός με καὶ πάρε πέρα στὸ φλοιούλι σου,

— Δὲν θέλω, κόρη μ' χρήματα, δὲν θέλω τὰ προικά σου,

ηρθα γιὰ σένα, κόρη μου, νὰ πάρω τὴν ψυχὴ σου !...

II

Παρακαλῶ τὴ Βενετικὴ καὶ προσκυνῶ τὴν Πόλη νὰ μοις ορθίσουν τὰ κλειδιά στὸν οὐρανὸν ν' ἀνέβω,

ν' ονειρέσου τὸν Παραδείσο, νὰ πάνω νὰ σεργιάνζεισον πῶς μυπομικάζουν η μηλιές, πῶς γίνονται τὰ μηλα,

νὰ ιδωνται καὶ τὸ παιδάκι μου πῶς στρέψει, πῶς κομπάται,

κοιμάται στὰ τριαντάφυλλα, πλαγιάζει στὰ λουλούνια...

III

Μιὰ νίνφη ἀγάλια ξέβγαινεν ἀτ' τὸ λουτρὸδ λουσιμένη

καὶ κάθονταν, γνωλίζονταν, τὰ κάλλη της τηροῦσε.

— Κοριάκι μου ψηλὸ - ψηλὸ καὶ λαμπαδοχιμένο,

ποὺς ἀπόνος στὶς ξέλιποσε καὶ σῶδεσε τὰ χέρια ;

— Ή μάνα μου μὲ ξέλιποσε καὶ μδέσει τὰ χέρια,

τὰ χέρια μου τὰ παχούλα, τὰ δάχτυλα κοντινά.

— Πούς δέ καρῇ καὶ τὰ κάλλη της παχαρώση ;

— Ή μάνυ γῆ θά καρῇ καὶ θά τα καμαρώση !...

IV

Τοιοῦτα, θύλερην καφδιά καὶ πακραμένο χεῖλι,

ἄνοιξε πέτσ μας τίποτε καὶ παρηγόρησε μας.

Παρηγοριά έχει τὸ θάνατος καὶ λεπιούσιον δ' Χάρος

καὶ ονταντός δ' χωρισμός παρηγοριά δὲν έχει.

Χωριζεῖ η μάνα τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί τη μάνα

χωριζούν καὶ τ' ἀντρόγυνον τὰ πολυαγαπημένα...

V

Πέρα σε κείνο τὸ βουνό, τὸ ἀψηφό, τὸ μέγα,

πόδιεις ἀνταρρούλα στὴν κορφὴ καὶ καταχνία στὸν πάτο,

ἐπειδὴς γιού τοῦ κοιταστή, καὶ σωτερίας της τηροῦσεν,

τὸν άναμεσα στὰ μνήματα κλήματα εἰνες φιτεμένον.

Κάνει σταφύλια κόκκινα, κάνει κρασί φαρμάκια

καὶ δρεμούζεις τὰ φλοιούλια, νὰ κοκκινάτη τὰ γόρδια

καὶ δρεμούζεις τὰ κοσκινάτα νὰ δίνη στοὺς λεβέντες,

νὰ τρέμει καὶ νὰ καρδωταί, νὰ λένε στὴν μητέρα σου,

γιὰ τὴν ηγειά σου, ἀφέντη μου, γιὰ τὴν καλή χονιά σου...

VII

Κάνει δὲ Χινόπωρος χαρφ, παντρεύει τὸ Χειμώνα,

καὶ κάλεσε τὴν Ἀνοιξη μὲ τὰ πολλὰ λουλούδια,

καὶ τὴν Ανοιξη καμάρωσε, δὲν θέλησε νὰ πάντα.

— Μήν καμαρώνης, "Ανοιξη, μὲ τὰ λουλούδια πάξεις,

γιατ' έχεται Χινόπωρος καὶ τὰ μαραίνει δλα...

ΠΑΡΟΙΜΙΕΣ

ΤΗΣ ΝΗΣΙΟΥ ΚΥΘΩΝΥ

— Τοῦ κακοῦ καρδού τὰ νέρη ἀλλὰ ἀπάνω καὶ ἀλλὰ κάτω.

— "Ας εἰν' η δύνσι καθαρή κι' η ἀνατολή δις ἀστέραφτη.

— Γέρος βορητή καὶ δὲν φιτσήση, καινούργιος νότος θὲ νό γιοστη.

— Γέρος βορητής ἀρμένις καὶ νότο παλληράμι.

— Άριν καὶ φίρι τοιμέρο, γονιούν δωδεκάμερο, δαμάλι σαραντάμερο.

— Δέντρο απὸ τοῦ κυροῦ σου καὶ ἀμπέλι τοῦ καιδοῦ σου.

— Σπίτι ὅσο χωρεῖς καὶ χωράφι δόσο ψωρεῖς.

— Ο φτιοχός φ Φίλιππας δλη μέρα δούλευε καὶ τὸ βράδυ ἀπόκρενε.

— Τὰ πόδιάτα ποὺ έχουν πολλὰ ἀφεντικὰ τὰ τρέψει δ λόνος.